บทบาทของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ

The Role of Bangpu Subdistrict Municipality in Promoting Ecotourism in Mangrove Forest Areas: A Case Study of Bangpu Subdistrict Municipality, Samut Prakan Province

สหัสวรรษ ทับทอง[1]
ศิริรักษ์ นิทัศน์เอก[2]

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลน พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่มีความยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง การสนทนากลุ่ม การลงพื้นที่สังเกตการณ์ และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและสังเคราะห์เนื้อหาเพื่ออธิบายกระบวนการทำงานของเทศบาลอย่างเป็นองค์รวม

ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลบางปูมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลน โดยดำเนินงานครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การพัฒนาสะพานศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน การปรับปรุงภูมิทัศน์ จุดเรียนรู้ระบบนิเวศ และการจัดทำสื่อแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์และสื่อท้องถิ่น ทำให้พื้นที่ได้รับความสนใจจากประชาชนและนักท่องเที่ยวในวงกว้าง อีกทั้งเทศบาลยังสนับสนุนกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการปลูกป่าชายเลน การจัดการขยะมูลฝอยในเขตท่องเที่ยว และการส่งเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ชุมชนและหน่วยงานร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งบทบาทเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์ของบางปูในฐานะแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของเทศบาลยังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน ได้แก่ งบประมาณที่มีจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับภารกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร การมีบุคลากรเฉพาะทางไม่เพียงพอ การขาดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีทิศทางชัดเจน และการพึ่งพาการประสานงานกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ป่าชายเลน เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทำให้บางโครงการไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึง และการขาดระบบติดตามประเมินผลกิจกรรมเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโดยรวม

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเฉพาะพื้นที่บางปู การสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างเทศบาล หน่วยงานภายนอก และชุมชนให้มีความชัดเจนและเป็นทางการมากขึ้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครท้องถิ่นด้านการบริการ การดูแลสิ่งแวดล้อม และการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศอย่างปลอดภัย นอกจากนี้ควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้และระบบข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเดียวกัน และส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับระบบนิเวศของป่าชายเลนโดยตรง เช่น การเรียนรู้การอนุรักษ์ การสังเกตนกอพยพ และกิจกรรมปลูกป่าตามฤดูกาล เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ

การวิจัยครั้งนี้สะท้อนว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเทศบาลตำบลบางปูสามารถขับเคลื่อนไปสู่ความยั่งยืนได้ หากมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของประชาชน การพัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าชายเลนควบคู่ไปกับการสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจท้องถิ่น ทั้งหมดนี้จะช่วยให้บางปูคงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์ท้องถิ่นไว้ได้ในระยะยาว พร้อมเป็นต้นแบบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับท้องถิ่นต่อไป

Abstract

This study aims to examine the role of Bang Pu Subdistrict Municipality in promoting ecotourism within the mangrove forest area, analyze the key factors influencing the success and limitations of municipal operations, and propose development approaches to enhance sustainable ecotourism management at the local level. Employing a qualitative research methodology, the study collected data through in-depth interviews, focus-group discussions, field observations, and document analysis. The information obtained was analyzed using descriptive and content-analysis techniques to provide a comprehensive understanding of municipal functions related to environmental conservation and ecotourism promotion.

The findings reveal that Bang Pu Subdistrict Municipality plays a crucial role in advancing ecotourism in the mangrove forest area through initiatives such as developing natural study trails, improving ecological learning points, enhancing tourism infrastructure, and producing interpretive materials for visitors. The municipality also engages in environmental promotion and public relations through official communication channels and partnerships with local media. Additionally, it supports environmental initiatives—such as mangrove-planting activities and waste-management programs in tourist zones—while allocating staff and equipment to assist community and external agencies in organizing related activities. Collectively, these efforts strengthen Bang Pu's reputation as one of Samut Prakan Province's most significant natural tourism destinations.

Despite these efforts, several constraints hinder the municipality's performance. These include limited budget and specialized personnel, the absence of a clear and dedicated ecotourism development plan for the area, and dependence on collaboration with external agencies such as the Department of Marine and Coastal Resources, which holds jurisdiction over the mangrove forest. Challenges related to community participation, inconsistent continuity of projects, and the lack of systematic

monitoring and evaluation mechanisms also reduce the overall effectiveness of ecotourism management.

Based on the study, several development recommendations are proposed: establishing a distinct ecotourism strategic plan for Bang Pu, strengthening institutional cooperation among municipal agencies, external organizations, and local communities, and expanding inclusive community participation in ecotourism activities. Enhancing the capacity of municipal staff and local volunteers, improving interpretive materials and information systems, and designing ecotourism programs aligned with ecological characteristics—such as bird-watching, seasonal conservation activities, and mangrove-based experiential learning—are also essential. These approaches can promote meaningful visitor experiences while minimizing environmental impacts.

Overall, the study highlights that sustainable ecotourism development in Bang Pu is achievable if transparent and systematic management, meaningful public participation, and strong inter-agency collaboration are effectively implemented. By balancing environmental conservation with local economic benefits, Bang Pu Subdistrict Municipality can serve as a model for community-based ecotourism management and preserve the ecological and cultural values of its mangrove forest for future generations.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าชายเลนบางปูเป็นระบบนิเวศชายฝั่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งในด้านการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ และเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำและนกอพยพจำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณสถานตากอากาศบางปูซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ทำให้พื้นที่บางปูมีบทบาทสำคัญทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเมือง นิคมอุตสาหกรรม และกิจกรรมท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ป่าชายเลนบางส่วนเผชิญแรงกดดันและมีความเสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม หากไม่มีการจัดการอย่างเหมาะสม บทบาทของเทศบาลตำบลบางปูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการดูแล ส่งเสริม และบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ดังนั้น การศึกษาบทบาทของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อให้เข้าใจรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการ และข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ตลอดจนเพื่อพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมในการรักษาคุณค่าของป่าชายเลนบางปูให้คงอยู่ควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. อธิบายบทบาทที่เทศบาลตำบลบางปูดำเนินในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในป่าชายเลน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลน โดยศึกษาในประเด็นด้านการดำเนินงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและข้อจำกัด รวมถึงแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่เกิดความยั่งยืน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการภายในเขตเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยมุ่งเน้นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ สถานตาก

อากาศบางปู เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนบางปู และชุมชนรอบแนวป่าชายเลนซึ่งมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยวโดยตรง

3. ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่บางปู ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้นำชุมชนและอาสาสมัคร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และประชาชนหรือนักท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การเก็บข้อมูลภาคสนามกำหนดช่วงเวลาระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นช่วงที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลที่สะท้อนสภาพจริงของพื้นที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้ที่ลุ่มลึกและครอบคลุมมากขึ้นเกี่ยวกับ **บทบาทของเทศบาลตำบลบางปู**ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การดูแลพื้นที่ป่าชายเลน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้เห็นภาพรวมการดำเนินงานขององค์กรท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ
2. ได้**แนวทางเชิงปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม** สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ซึ่งเทศบาลตำบลบางปูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานจริง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสอดคล้องกับนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม
3. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่สามารถใช้ **ผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนและกำหนดนโยบาย** ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

4. งานวิจัยฉบับนี้จะเป็น **แหล่งอ้างอิงทางวิชาการ** สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะกรณีของเทศบาลตำบลบางปู ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบหรือแนวทางเปรียบเทียบสำหรับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษา บทบาทของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลนกรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2 แนวคิดการพัฒนาชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

2.4 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.5 แนวคิดการปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งทำความเข้าใจบทบาทและกระบวนการดำเนินงานของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลน ข้อมูลที่ใช้มาจาก 2 แหล่งหลัก ได้แก่

1. **ข้อมูลเอกสาร** จากเอกสารราชการ รายงานการประชุม ข่าวสาร งานวิชาการ และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ป่าชายเลน
2. **การสัมภาษณ์เชิงลึก** ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารเทศบาล เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และกลุ่มอาชีพในพื้นที่ โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาพบว่าเทศบาลตำบลบางปูมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลน โดยเทศบาลดำเนินงานทั้งด้านการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การดูแลความสะอาดและจัดการขยะ การฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนผ่านโครงการปลูกป่า รวมถึง

การจัดทำป้ายสื่อความหมายและสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้เทศบาลยังสนับสนุนชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น ควบคู่กับการรักษาระบบนิเวศให้คงอยู่ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่าการทำงานของเทศบาลยังเผชิญข้อจำกัดหลายด้าน เช่น งบประมาณและบุคลากรที่ไม่เพียงพอ การต้องประสานงานกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ป่าชายเลน รวมถึงการดำเนินโครงการบางส่วนที่ไม่ต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่เต็มศักยภาพ จากข้อค้นพบดังกล่าว การวิจัยเสนอให้เทศบาลจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน พัฒนากลไกความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก และเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบางปูเดินหน้าได้อย่างยั่งยืนทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจในระยะยาว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่บางปู

ผลการศึกษาพบว่าการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเทศบาลตำบลบางปูมีปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จหลายประการ ได้แก่

(1) ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ

พื้นที่ป่าชายเลนของบางปูมีระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาศัยของนกอพยพจำนวนมาก โดยเฉพาะนกนางนวล ซึ่งเป็นจุดเด่นสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ทำให้เทศบาลสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นจุดขายหลักในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(2) ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและแหล่งเรียนรู้

เทศบาลได้พัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน จุดชมวิว และสื่อความหมายต่าง ๆ ช่วยให้ผู้มาเยือนสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวกและมีประสบการณ์เรียนรู้เชิงลึก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

(3) ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก

เทศบาลได้รับการสนับสนุนจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หน่วยงานภาครัฐในจังหวัด และภาคเอกชน ทั้งด้านความรู้ วิทยากร อุปกรณ์ และการจัดกิจกรรม เช่น โครงการปลูกป่าชายเลนและกิจกรรมอนุรักษ์ ทำให้การดำเนินงานเกิดความต่อเนื่องและมีมาตรฐานมากขึ้น

(4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่
ชุมชนรอบป่าชายเลนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การดูแลเส้นทาง การอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว และการร่วมกิจกรรมปลูกป่า ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และช่วยให้การจัดการท่องเที่ยวมีฐานสนับสนุนจากคนในชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบางปู

แม้เทศบาลมีบทบาทสำคัญ แต่ยังพบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่
(1) ข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่และการกำกับพื้นที่
พื้นที่ป่าชายเลนบางส่วนอยู่ภายใต้การดูแลของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทำให้เทศบาลไม่สามารถดำเนินงานบางด้านได้เต็มที่ ต้องใช้เวลาประสานงานและรออนุญาต ส่งผลต่อความคล่องตัวในการพัฒนา
(2) งบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ
จำนวนบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวมีจำกัด ขณะที่ภารกิจมีจำนวนมาก ทำให้การดูแลพื้นที่หรือจัดกิจกรรมขนาดใหญ่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภายนอกเพิ่มเติม
(3) การประชาสัมพันธ์ยังไม่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่
การสื่อสารข้อมูลท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังทำผ่านช่องทางเดิม ๆ ทำให้การเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวบางกลุ่มยังไม่ครอบคลุม และยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ได้อย่างเต็มที่
(4) การติดตามประเมินผลยังไม่เป็นระบบ
แม้เทศบาลจะจัดกิจกรรมเชิงนิเวศหลายโครงการ แต่การเก็บข้อมูลผลลัพธ์ เช่น ผลกระทบต่อทรัพยากร รายได้ชุมชน หรือความพึงพอใจนักท่องเที่ยว ยังไม่มีเครื่องมือประเมินที่ชัดเจน ทำให้การพัฒนาต่อเนื่องยากขึ้น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทเทศบาลบางปูสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลัก CBT (Community-Based Tourism) โดยพบว่าเทศบาลและชุมชนต่างมีบทบาทร่วมกันในการดูแลพื้นที่ กิจกรรมของเทศบาลสอดคล้องกับแนวคิดของ WCED (1987) ที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน นอกจากนี้ การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ

และเครือข่ายยังสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ซึ่งช่วยให้ชุมชนและเทศบาลสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างมีระบบมากขึ้น ผลลัพธ์ทั้งหมดสะท้อนว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบางปูเกิดจากความร่วมมือหลายระดับ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลนบางปูต้องอาศัยทั้งการพัฒนาบทบาทของเทศบาล การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระยะยาว ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางสำคัญดังต่อไปนี้

ประการแรก เทศบาลตำบลบางปูควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจนทั้งด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาระบบนิเวศ และการดูแลแหล่งท่องเที่ยว การมีแผนแม่บทที่ชัดเจนจะช่วยให้เทศบาลสามารถประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้อย่างมีเอกภาพ และสามารถกำหนดบทบาทของแต่ละหน่วยงานได้เหมาะสมมากขึ้น

ประการที่สอง ควรเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรและคนในชุมชนให้พร้อมรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านการบริการ การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การสื่อสารข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนทักษะด้านการตลาดดิจิทัล เนื่องจากนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับประสบการณ์และข้อมูลเชิงลึก การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรจะช่วยยกระดับคุณภาพการบริการและสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน

ประการที่สาม เทศบาลควรให้ความสำคัญกับการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จำนวนสัตว์น้ำ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าชายเลน รวมถึงผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การมีระบบติดตามที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้เทศบาลสามารถวางแผนแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และพัฒนาการจัดการให้ดียิ่งขึ้น

ประการที่สี่ ควรสร้างช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงผู้คนหลากหลายกลุ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์ แพลตฟอร์มท่องเที่ยว และคลิปวิดีโอสั้น เนื่องจากเป็น

เครื่องมือสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มการรับรู้และช่วยให้ภาพลักษณ์ของพื้นที่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

ในท้ายที่สุด เทศบาลควรส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ที่เชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เช่น กิจกรรมศึกษานกอพยพ การเรียนรู้การปลูกป่าชายเลน หรือกิจกรรมเยี่ยมชมจุดสังเกตธรรมชาติ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณค่าและลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ การออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวเติบโตไปพร้อมกับการอนุรักษ์ในระยะยาว

โดยสรุป ข้อเสนอแนะเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อให้เทศบาลตำบลบางปูสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนในยุคปัจจุบัน พร้อมทั้งรักษาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่สำหรับคนรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาบทบาทของเทศบาลตำบลบางปูในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่ามีหลายประเด็นที่ควรศึกษาต่อยอดเพื่อเพิ่มความลุ่มลึกขององค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทพื้นที่ป่าชายเลน ดังนี้

งานวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งพัฒนาแนวทางการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยนำการวิจัยเชิงปริมาณมาร่วมกับเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบ เช่น การใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน การติดตามคุณภาพน้ำ ปริมาณสัตว์น้ำ และสภาพพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง “การมีส่วนร่วมของประชาชน” กับ “ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าชายเลนบางปู” อาจใช้โมเดลวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เช่น SEM เพื่อทดสอบว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งการวางแผน การดูแลพื้นที่ และการประเมินผล มีผลต่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจของพื้นที่อย่างไร

งานวิจัยเชิงเปรียบเทียบก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีประโยชน์ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบบางปูกับชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศชายฝั่งอื่น ๆ ทั้งในจังหวัดสมุทรปราการหรือจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งจะช่วยให้เห็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมที่แตกต่าง

ทำให้สามารถพัฒนาต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับพื้นที่ชายฝั่งภาคกลาง

การศึกษาพลวัตของระบบนิเวศและสังคมในระยะยาว (Longitudinal Study) ก็มีความจำเป็น เนื่องจากพื้นที่ป่าชายเลนบางปูมีการเปลี่ยนแปลงสูงจากภาวะโลกร้อน น้ำทะเลหนุน การกัดเซาะ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3–5 ปี จะช่วยให้เห็นผลกระทบที่แท้จริงและวางแผนฟื้นฟูอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ควรศึกษา “พฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนบางปู” เพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดส่งผลต่อการตัดสินใจมาเที่ยว เช่น การดูนกนางนวล ความสนใจด้านธรรมชาติ หรือกิจกรรมเชิงเรียนรู้ ผลลัพธ์จะช่วยให้เทศบาลออกแบบกิจกรรมและการสื่อสารการตลาดได้ตรงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น

อีกประเด็นที่ควรศึกษา คือ “ห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยวของบางปู” เพื่อวิเคราะห์ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวกระจายสู่ชุมชนในสัดส่วนใด และควรพัฒนาอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนในพื้นที่ การศึกษานี้จะช่วยให้เกิดแบบจำลองการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและยั่งยืน

ในด้านกฎหมายและโครงสร้างการบริหาร ควรมีการศึกษาบทบาทของเทศบาล กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หน่วยงานจังหวัด และภาคประชาสังคม เพื่อวิเคราะห์ว่าโครงสร้างการกำกับดูแลมีผลสนับสนุนหรือกำหนดข้อจำกัดต่อการจัดการป่าชายเลนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพียงใด จะช่วยวางแนวทางพัฒนากลไกการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

งานวิจัยครั้งต่อไปยังควรมุ่งศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น ระบบ GIS แผนที่เส้นทางธรรมชาติ ระบบติดตามคุณภาพน้ำ หรือระบบจองกิจกรรมออนไลน์ ซึ่งจะช่วยยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและทำให้การจัดการทรัพยากรมีความทันสมัยมากขึ้น

ในมิติทางสังคม ควรศึกษา “ความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ (Sense of Ownership)” ของชุมชนรอบป่าชายเลนบางปู เพื่อประเมินว่าคนในพื้นที่มีส่วนร่วมและผูกพันต่อการอนุรักษ์มากน้อยเพียงใด และความรู้สึกดังกล่าวส่งผลต่อการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร การศึกษาเช่นนี้จะช่วยให้สามารถออกแบบกิจกรรมสร้างจิตสำนึกได้ตรงกับกลุ่มประชาชนมากขึ้น

สุดท้าย ควรศึกษา “ผลกระทบทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นของบางปู” ว่าการท่องเที่ยวส่งผลต่อวิถีชีวิต ภูมิปัญญาชุมชน หรือประเพณีในพื้นที่หรือไม่ และควรกำหนดแนวทางใดในการอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่นโดยไม่ขัดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การศึกษานี้จะช่วยให้เกิดสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวและการรักษาเอกลักษณ์ของพื้นที่ในระยะยาว

บรรณานุกรม

คาสเปอร์ซัน และเบรทแบงค์. (1974). อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์. (2546). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คูเปอร์, ซี., และ โบนิเฟส, บี. (1994). *Tourism Principles and Practice*. London: Pitman Publishing.

จรัส สุวรรณมาลา. (2538). *การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จิตลวรรณ รอดนิตย์. (2564). *แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนบ้านบางน้ำจืด ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ดันแฮม, อาร์. (1985). อ้างถึงใน ศรัญญา บรมัตถ์. (2545). *การพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและแผนงาน.

ธิติ กิตติวิทิตคุณ. (2540). *การพัฒนาชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการกระทรวงมหาดไทย.

นพดล วีระวงศ์. (2564). *บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเทศบาลนครนครสวรรค์*. สืบค้นจาก https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2021/TU_2021_6303011495_14943_21922.pdf

อรวรรณ เกิดจันทร์. (2557). *การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนครองโคลน จังหวัดสมุทรสงคราม*. สืบค้นจาก https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Nipalai.Saw.pdf

อุทัย หิรัญโต. (2523). *การปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุมาพร บุญเพชรแก้ว. (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศศูนย์ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. สืบค้นจาก https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/135619

องค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐอเมริกา (ICA/AID). (ไม่ปรากฏปี). อ้างถึงใน ธิติ กิตติวิทิตคุณ. (2540). *การพัฒนาชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

องค์การสหประชาชาติ. (1981). *Human Settlements: Participation and Development*. New York: United Nations.

โคลิเยร์, เจ., และ ฮาราเวย์, ที. (1997). *Principles of Tourism*. London: Routledge.

เว็บไซต์ Thbif :: Onep.Go.Th. (2568). สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568 จาก https://thbif.onep.go.th/

เว็บไซต์ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2568). สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568 จาก https://url.in.th/jkqCJ

เว็บไซต์เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ. (2568). สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568 จาก https://www.bangpoocity.com/main/

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2565). *การท่องเที่ยว*. สืบค้นจาก https://www.wikipedia.org/

เพจเฟซบุ๊ก บางปูยั่งยืน. (2568). สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568 จาก https://www.facebook.com/SustainableBangpooCity/

เพจเฟซบุ๊ก เทศบาลตำบลบางปู สมุทรปราการ. (2568). สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568 จาก https://www.facebook.com/bangpoocities/?locale=th_TH